

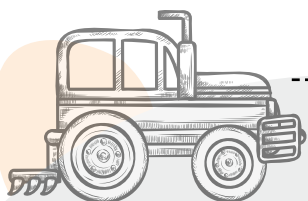
OSTVARIVANJE PRAVA I USLUGA U RURALNIM PODRUČJIMA U SRBIJI

Ovaj materijal je nastao sa ciljem da se stanovnicima ruralnih područja, posebno ženama koje žive u ruralnim područjima predstave prava i vrste podrške koje mogu da ostvare kroz različite sisteme i na taj način doprinese unapređenju kvaliteta života seoskog stanovništva.²

U nastavku su predstavljena prava koja svi građani Republike Srbije mogu ostvariti po različitim osnovama.

Materijal obuhvata sledeće celine:

- Ko su glavni akteri u ostvarivanju socijalnih prava
- Usluge i prava iz oblasti socijalne zaštite
- Finansijska podrška porodici
- Zdravstveno osiguranje
- Penzijsko i invalidsko osiguranje
- Obrazovanje
- Zapošljavanje
- Lokalni ombudsman
- Pravo upisa zajedničke imovine supružnika.

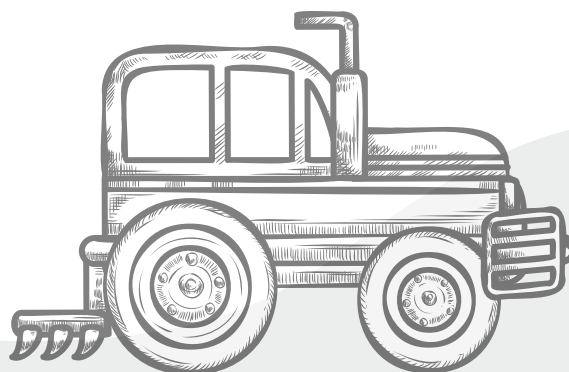
- 1 Autorke ovog teksta su Mirjana Ognjanović i Vesna Dragičević iz Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu.
- 2 Ovaj materijal je nastao u okviru projekta "Otpornosti na klimatske promene i navodnjavanje u Srbiji", koji je finansiran od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i sprovodi se u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u periodu 2023-2024. godine.

Podržano od:

SADRŽAJ

1.	KLJUČNI AKTERI U OSTVARIVANJU PRAVA	4
2.	SOCIJALNA ZAŠTITA	5
3.	FINANSIJSKA PODRŠKA PORODICI	12
4.	ZDRAVSTVENO OSIGURANJE	17
5.	PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE	20
6.	OBRAZOVANJE	24
7.	ZAPOŠLJAVANJE	26
8.	PRAVO UPISA ZAJEDNIČKE IMOVINE SUPRUŽNIKA	27

1. KLJUČNI AKTERI U OSTVARIVANJU PRAVA

Centar za socijalni rad (CSR) je institucija koja pruža usluge socijalne zaštite i podršku građanima kako bi im pomogla u rešavanju specifičnih problema i teškoća u kojima se može naći bilo ko od nas u različitim delovima života. Centar za socijalni rad funkcioniše u svakoj opštini u Republici Srbiji i dostupan je svim građanima u opštini prebivališta.

Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje (RF PIO) osnovan je radi ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja kao i obezbeđivanja novčanih sredstava koja proističu iz ovih prava. Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje ima 122 ispostave, 13 službi filijala i 35 filijala, preko kojih građani mogu ostvariti prava u Republici Srbiji. Filijale su nadležne za građane koji imaju prebivalište na teritoriji gde se nalazi i Fond.

Kontakt centar Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje gde se mogu dobiti opšte informacije: 0700/01-70-17
Direkcija u Beogradu: 011/30-60-680
Pokrajinski fond sa sedištem u Novom Sadu: 021/48-77-777

Republički fond za zdravstveno osiguranje (RFZO) je institucija čija je osnovna delatnost da zdravstveno osiguranim licima obezbedi prava iz oblasti obaveznog zdravstvenog osiguranja. RFZO ima ispostave u svim oblastima Republike Srbije. Filijale su nadležne za građane koji imaju prebivalište na istoj teritoriji.

Broj kontakt centra Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje: 0700/33-34-43
Direkcija u Beogradu: 011/20-53-830
Pokrajinski fond sa sedištem u Novom Sadu: 021/66-21-822 i 021/66-22-288

Ustanove za smeštaj u sistemu socijalne zaštite su specijalizovane institucije koje pružaju usluge smeštaja i različite oblike podrške osobama koje ne mogu da žive samostalno ili se suočavaju sa ozbiljnim socijalnim ili zdravstvenim izazovima. Ove ustanove, koje mogu biti privatne i državne, igraju ključnu ulogu u pružanju podrške i zaštite osobama koje ne mogu da se brinu o sebi na adekvatan način.

Informacije o ustanovama za smeštaj u sistemu socijalne zaštite mogu se dobiti u centru za socijalni rad.

Pružaoци lokalnih usluga u sistemu socijalne zaštite su ustanove ili organizacije na lokalnom nivou koje pružaju usluge radi poboljšanja, odnosno očuvanja kvaliteta života, otklanjanja ili ublažavanja rizika nepovoljnih životnih okolnosti, kao i stvaranja mogućnosti za samostalan život u društvu, kako bi se izbeglo korišćenje usluga u restriktivnom okruženju (ustanove za smeštaj).

Informacije o lokalnim uslugama socijalne zaštite mogu se dobiti u centru za socijalni rad ili opštini po mestu prebivališta.

Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ) je javni servis koji pruža usluge nezaposlenim licima i poslodavcima u Srbiji. Tu spada i ostvarivanje prava osiguranja za slučaj nezaposlenosti i zapošljavanje u inostranstvu.

Pozivni centar za nezaposlena lica: 0800/30-03-01 (poziv je besplatan)

Centar za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom: 011/36-40-182

Centar za profesionalno savetovanje (CIPS): Niš 018/53-29-04, 018/53-29-05, 018/53-07-75, 018/23-56-90; Novi Sad 021/48-85-549; Beograd 011/33-06-280 i 011/33-06-281

Lokalni ombudsman – Ombudsman je nezavisan i samostalan državni organ i niko nema pravo da utiče na njegov rad. Lokalni ombudsman je zadužen da kontroliše poštovanje prava i interesa građana, utvrđuje povrede u radu lokalnih organa, odnosno službi na lokalnom nivou. Institucija ombudsmana postoji na nacionalnom i pokrajinskom nivou, kao i u nekim lokalnim samoupravama.

2. SOCIJALNA ZAŠTITA

MATERIJALNA PODRŠKA

NOVČANA SOCIJALNA POMOĆ³

OPIS: Novčana socijalna pomoć je novčano davanje obezbeđeno iz budžeta Republike Srbije, za porodice i pojedince koji su materijalno neobebeđeni.

KO IMA PRAVO: Pravo na novčanu socijalnu pomoć pripada pojedincu ili porodici, u sledećim slučajevima:

- 1) Ukoliko svojim radom, prihodima od imovine ili iz drugih izvora pojedinac ili porodica ostvaruju prihod manji od iznosa novčane socijalne pomoći utvrđenog Zakonom o socijalnoj zaštiti i pod uslovom da:
  - Nemaju drugih nepokretnosti, osim stambenog prostora koji odgovara potrebama pojedinca, odnosno porodice i zemljišta u površini do 0,5 hektara;
  - Nisu prodali ili poklonili nepokretnu imovinu ili se odrekli prava na nasleđivanje nepokretnih imovine;
  - Ne poseduju pokretnu imovinu čijim korišćenjem ili otuđenjem mogu da obezbede sredstva u visini šestostrukog iznosa novčane socijalne pomoći;
  - Nisu zaključili ugovor o doživotnom izdržavanju.
- 2) Pojedinac koji nije sposoban za rad, odnosno porodica čiji svi članovi nisu sposobni za rad, ako pored stambenog prostora nemaju zemljište površine veće od jednog hektara.
- 3) Radno sposoban pojedinac, odnosno član porodice: ako se nalazi na školovanju ili osposobljavanju za rad ili se vodi na evidenciji nezaposlenih lica; ako nije odbio ponuđeno zaposlenje, radno angažovanje, stručno osposobljavanje, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju ili osnovno obrazovanje; ako radni odnos

nije prestao njegovom voljom, saglasnošću ili krivicom; ako se sam stara o svom detetu sa smetnjama u razvoju tako da ne može da bude radno angažovan.

PRAVO NA UVEĆANU NOVČANU SOCIJALNU POMOĆ ostvaruje pojedinac koji nije sposoban za rad, odnosno porodica čiji svi članovi nisu sposobni za rad i jednoroditeljska porodica. Uvećana novčana socijalna pomoć utvrđuje se tako što se pripadajući iznos novčane socijalne pomoći za pojedinca, odnosno porodicu uvećava za 20 odsto.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad, prema mestu prebivališta.

JEDNOKRATNA POMOĆ⁴

OPIS: Novčana socijalna pomoć je novčano davanje ili davanje u naturi obezbeđeno iz budžeta lokalne samouprave.

KO IMA PRAVO: Jednokratna pomoć se obezbeđuje licu koje se iznenada ili trenutno nađe u stanju socijalne potrebe, kao i licu koje se upućuje na domski ili porodični smeštaj, a koje nema sredstava da obezbedi odeću, obuću i troškove prevoza neophodne za realizaciju smeštaja. Bliže uslove, način ostvarivanja i visinu jednokratne pomoći propisuje jedinica lokalne samouprave.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad, prema mestu prebivališta.

POMOĆ ZA OSPOSABLJAVANJE ZA RAD⁵

OPIS: Pravo na pomoć za osposobljavanje za rad ostvaruje se u vidu troškova osposobljavanja za rad, troškova smeštaja učenika u dom ili studenata u internat, kao i u vidu naknade troškova prevoza.

KO IMA PRAVO: Deca i mladi sa smetnjama u razvoju i odrasle osobe sa invaliditetom koje se, prema

3 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

4 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

5 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

psiho-fizičkim sposobnostima i godinama života, mogu osposobiti za rad.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad, prema mestu prebivališta.

DRUGE VRSTE POMOĆI⁶

Jedinica lokalne samouprave može predvideti i druge vrste pomoći građanima na svojoj teritoriji, na primer narodne kuhinje i različite olakšice za komunalne usluge, struju itd.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad, prema mestu prebivališta ili u jedinici lokalne samouprave.

PRAVO NA NAKNADU TROŠKOVA SAHRANE

OPIS: Jednokratna novčana pomoć namenjena nadoknadi osnovnih troškova sahrane i to za preminulo lice: korisnika prava na novčanu socijalnu pomoć, koje nema zakonske obveznike izdržavanja, lice neutvrđenog identiteta, lice nepoznatog prebivališta, lice za koje troškove smeštaja (domskog ili porodičnog) u celosti snosi budžet RS. Naknada troškova se utvrđuje u visini stvarnih troškova učinjenih za nabavku najneophodnije pogrebne opreme.

KO MA PRAVO: Pravo na naknadu osnovnih troškova sahrane ima lice koje je izvršilo sahranu prethodno navedenih lica bez obzira na srodstvo.

GDE SE OSTVARUJE: Zahtev se podnosi nadležnom centru za socijalni rad.

USLUGE SMEŠTAJA

USLUGE DOMSKOG SMEŠTAJA ZA DECU I MLADE U SISTEMU SOCIJALNE ZAŠTITE⁷

OPIS: Svrha domskog smeštaja i smeštaja u male domske zajednice dece i mladih je obezbeđivanje privremenog bezbednog i stimulativnog okruženja u okolnostima kada to nije moguće obezbediti u porodičnoj sredini, kako bi im se pružila podrška i priprema za nezavisan život.

Ustanove za smeštaj dece u sistemu socijalne zaštite su: ustanove za decu bez roditeljskog staranja,

ustanove za decu sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom i ustanove za decu sa problemima u ponašanju.

KO IMA PRAVO: Usluge domskog smeštaja privremeno se pružaju deci, kao i mladima do 26. godine života, odnosno do završetka školovanja i radnog osposobljavanja ukoliko se potrebe dece i mladih ne mogu zadovoljiti u okviru biološke, srodničke ili hraniteljske porodice ili kroz usluge u zajednici, na osnovu odluke organa starateljstva ili suda, odnosno po uputu centra za socijalni rad.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad prema mestu prebivališta upućuje na uslugu, a usluga se ostvaruje u odvojenoj instituciji.

USLUGE DOMSKOG SMEŠTAJA ZA ODRASLE I STARIJE U SISTEMU SOCIJALNE ZAŠTITE⁸

OPIS: Svrha domskog smeštaja odraslih i starijih sastoji se u održanju ili unapređenju kvaliteta života. Postoje ustanove za smeštaj odraslih i starijih i ustanove za smeštaj odraslih i starijih osoba sa mentalnim, intelektualnim, telesnim ili senzornim teškoćama ili invaliditetom.

KO IMA PRAVO: Usluge domskog smeštaja pružaju se odraslim i starijim licima koja usled ograničenih sposobnosti imaju teškoće da žive samostalno, bez celodnevne podrške, nege ili nadzora ili usled fizičkih, intelektualnih ili teškoća u psihičkom funkcionisanju imaju potrebu za intenzivnim i celodnevnom nadzorom, negom i podrškom tokom 24 časa, a čije se potrebe trenutno ne mogu zadovoljiti u porodičnom okruženju ili kroz usluge u zajednici.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad prema mestu prebivališta upućuje na uslugu, a usluga se ostvaruje kod pružaoca.

USLUGE PORODIČNOG SMEŠTAJA ZA ODRASLE I STARIJE U SISTEMU SOCIJALNE ZAŠTITE⁹

OPIS: Porodičnim smeštajem odraslim i starijim osobama u porodičnom okruženju omogućava se održavanje ili poboljšanje kvaliteta života, odnosno podrška i nadzor u aktivnostima dnevnog života,

6 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

7 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

8 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

9 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US).

nega, zaštita i učešće u životu zajednice. Uslugu porodičnog smeštaja može pružati srodnik ili osoba koja je procenjena kao podobna, uspešno je završila obuku i stekla licencu za pružanje te usluge.

KO IMA PRAVO: Usluge porodičnog smeštaja pružaju se odraslim i starijim licima koja imaju teškoće da žive samostalno, a potrebe za smeštajem korisnika procenjuje centar za socijalni rad, kao i izbor srodničke ili druge porodice i ostale poslove vezane za ostvarivanje prava.

GDE SE OSTVARUJE: Centar za socijalni rad prema mestu prebivališta upućuje na uslugu.

USLUGA SMEŠTAJA U PRIHVATILIŠTE¹⁰

OPIS: Prihvatilište je usluga namenjena zadovoljavanju osnovnih potreba pojedinca ili porodice kojima je potrebno neodložno osigurati bezbednost u kriznim situacijama. Usluga je usmerena na uspostavljanje osećanja sigurnosti kao osnove za dalji napredak i osnaživanje korisnika, radi podizanja njihove sposobnosti za bezbedan život i uključivanje u zajednicu. Usluge smeštaja u prihvatilište pružaju se najduže u trajanju do šest meseci.

KO IMA PRAVO: 1) žrtve nasilja u porodici, zlostavljanja ili zanemarivanja (deca, mladi i odrasli), 2) žrtve trgovine ljudima (deca, mladi i odrasli), 3) deca i mladi koji se nalaze u skitnji, bez pratnje i u različitim kriznim situacijama, kojima je potreban privremeni smeštaj i procena potreba radi upućivanja na korišćenje drugih usluga, 4) odrasla i stara lica u kriznim situacijama, beskućnici i prosjaci.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Na korišćenje usluge upućuje centar za socijalni rad prema mestu prebivališta, a usluge pružaju pružaoci usluga. Pružaoci usluge mogu biti centri za pružanje usluga pri JLS, privredna društva, nevladine organizacije i centri za socijalni rad.

Napomena: U Republici Srbiji ima 16 prihvatilišta koja primaju korisnike nezavisno od mesta prebivališta.

USLUGA PREDAH SMEŠTAJA¹¹

OPIS: Predah smeštaj je kratkoročni i povremeni smeštaj deteta sa smetnjama u razvoju i odraslog i starijeg lica sa smetnjama u funkcionisanju, koji se obezbeđuje kao dnevni, vikend ili višednevni smeštaj, čime se pruža podrška detetu ili odraslom i starijem licu, ali i porodici deteta i porodici odraslog i starijeg lica, u održavanju i poboljšanju kvaliteta njihovog života. Usluga se pruža najduže 45 dana u toku kalendarske godine, s tim što može trajati najduže 20 dana u kontinuitetu.

KO IMA PRAVO: Deca i mladi sa smetnjama u razvoju uzrasta od pet do 26 godina života i odrasla i starija lica sa smetnjama u funkcionisanju (sa intelektualnim i mentalnim teškoćama, autizmom, višestrukim smetnjama, senzornim i fizičkim invaliditetom).

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Na korišćenje usluge upućuje centar za socijalni rad prema mestu prebivališta, a usluge pružaju pružaoci usluga. Pružaoci usluge mogu biti centri za pružanje usluga pri JLS, privredna društva, nevladine organizacije i centri za socijalni rad. Ovo pravo se može ostvariti samo ukoliko je usluga uspostavljena u opštini prebivališta.

Napomena: U Republici Srbiji postoje tri pružaoca usluge predah smeštaja.

DNEVNE USLUGE U ZAJEDNICI USLUGA POMOĆI U KUĆI¹²

OPIS: Usluga pomoći u kući odnosi se na pružanje različitih vrsta podrške i pomoći osobama koje su zbog starosti, invaliditeta ili drugih razloga ograničene u sposobnosti da obavljaju svakodnevne aktivnosti u svom domu. Pomoć u skladu sa procenom potreba korisnika može obuhvatati: pomoć u obezbeđivanju ishrane, održavanju lične higijene i higijene stana, zagrevanju prostorija, zadovoljavanju socijalnih, kulturno-zabavnih potreba, posredovanje u obezbeđivanju različitih vrsta usluga, nabavku i nadgledanje uzimanja lekova i primenu saveta propisanih od strane lekara i odvođenje na lekarske preglede.

10 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US), Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite ("Sl. glasnik RS", br. 42/2013, 89/2018 i 73/2019).

11 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US), Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite ("Sl. glasnik RS", br. 42/2013, 89/2018 i 73/2019).

12 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US), Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite ("Sl. glasnik RS", br. 42/2013, 89/2018 i 73/2019).

KO IMA PRAVO: Usluga je dostupna deci, odraslima i starijima, koji imaju ograničenja fizičkih i psihičkih sposobnosti usled kojih nisu u stanju da nezavisno žive u svojim domovima bez redovne pomoći u aktivnostima dnevnog života, nege i nadzora, pri čemu je porodična podrška nedovoljna ili nije raspoloživa.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Na korišćenje usluge upućuje centar za socijalni rad prema mestu prebivališta, a usluge pružaju pružaoci usluga. Pružaoci usluge mogu biti centri za pružanje usluga pri JLS, privredna društva, nevladine organizacije i centri za socijalni rad. Ovo pravo se može ostvariti samo ukoliko je usluga uspostavljena u opštini prebivališta.

USLUGA DNEVNI BORAVAK¹³

OPIS: Svrha usluge je unapređenje kvaliteta života korisnika u vlastitoj socijalnoj sredini kroz održanje i razvijanje socijalnih, psiholoških i fizičkih funkcija i veština, kako bi se u što većoj meri osposobili za samostalan život. Usluga se pruža u organizovanom okruženju gde se realizuje pozitivno i konstruktivno iskustvo boravka izvan porodice, a članovima porodice omogućava slobodno vreme za bavljenje radnim i drugim aktivnostima.

KO IMA PRAVO: 1) deca, mladi, odrasli i stariji sa telesnim invaliditetom ili intelektualnim teškoćama koji imaju potrebu za dnevnom negom i podrškom u održanju i razvijanju potencijala, 2) deca i mladi koji su u sukobu sa zakonom, roditeljima, školom ili zajednicom, na način koji ne ometa njihovo školovanje ili odlazak na posao, 3) odrasla i stara lica kojima je potrebna dnevna nega i nadzor.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Na korišćenje usluge upućuje centar za socijalni rad prema mestu prebivališta, a usluge pružaju pružaoci usluga. Pružaoci usluge mogu biti centri za pružanje usluga pri JLS, privredna društva, nevladine organizacije i centri za socijalni rad. Ovo pravo se može ostvariti samo ukoliko je usluga uspostavljena u opštini prebivališta.

USLUGA LIČNI PRATILAC DETETA¹⁴

OPIS: Lični pratilac deteta predstavlja angažovanje obučene osobe za pomoć detetu sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Svrha angažovanja ličnog pratioca je pružanje detetu odgovarajuće individualne praktične podrške radi uključivanja u redovno školovanje, i aktivnosti u zajednici i uspostavljanja što većeg nivoa samostalnosti.

Aktivnosti ličnog pratioca deteta planiraju se i realizuju u skladu sa individualnim potrebama deteta i uključuju pomoć kod kuće (u oblačenju, održavanju lične higijene, hranjenju, pripremu knjiga i opreme za vrtić ili školu) i u zajednici (pomoć u korišćenju gradskog prevoza, kretanju, odlazak na igrališta ili na mesta za provođenje slobodnog vremena, uključujući kulturne ili sportske aktivnosti).

KO IMA PRAVO: Lični pratilac dostupan je detetu sa invaliditetom ili smetnjama u razvoju, kome je potrebna podrška za zadovoljavanje osnovnih potreba u svakodnevnom životu pod uslovom da je uključeno u vaspitno-obrazovnu ustanovu, odnosno školu, do kraja redovnog školovanja, uključujući završetak srednje škole.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Na korišćenje usluge upućuje centar za socijalni rad prema mestu prebivališta, a usluge pružaju pružaoci usluga. Pružaoci usluge mogu biti centri za pružanje usluga pri JLS, privredna društva, nevladine organizacije i centri za socijalni rad. Ovo pravo se može ostvariti samo ukoliko je usluga uspostavljena u opštini prebivališta ili pod određenim uslovima koje propisuje pružalac usluge iz druge opštine.

USLUGE PODRŠKE ZA SAMOSTALAN ŽIVOT

USLUGA PERSONALNI ASISTENT¹⁵

OPIS: Svrha usluge je pružanje odgovarajuće individualne praktične podrške neophodne za zadovoljavanje ličnih potreba i uključivanje u obrazovne, radne i društvene aktivnosti u zajednici, radi uspostavljanja što većeg nivoa samostalnosti i unapređenja kvaliteta života. Usluga uključuje pomoć u održavanju lične higijene, higijene stana, obavljanju

13 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US), Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite ("Sl. glasnik RS", br. 42/2013, 89/2018 i 73/2019).

14 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US), Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite ("Sl. glasnik RS", br. 42/2013, 89/2018 i 73/2019).

15 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik", br. 24/2011 i 117/2022 – odluka US), Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite ("Sl. glasnik RS", br. 42/2013, 89/2018 i 73/2019).

svakodnevnih aktivnosti, korišćenju terapijskih i zdravstvenih usluga, komunikaciji, socijalnim kontaktima i obavljanju radnih, obrazovnih i društvenih aktivnosti.

Na osnovu identifikovanih potreba i procene dostupnih resursa, pružalac usluge i korisnik određuju obim i vrstu angažovanja personalnog asistenta.

KO IMA PRAVO: dostupne su punoletnim licima sa invaliditetom sa procenjenim I ili II stepenom podrške, koja ostvaruju pravo na uvećani dodatak za tuđu negu i pomoć, imaju sposobnosti za samostalno donošenje odluka, radno su angažovana ili aktivno uključena u rad različitih udruženja građana, sportskih društava, političkih partija i drugih oblika društvenog angažmana, odnosno uključena su u redovni ili individualni obrazovni program.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Na korišćenje usluge upućuje centar za socijalni rad prema mestu prebivališta, a usluge pružaju pružaoci usluga. Pružaoci usluge mogu biti centri za pružanje usluga pri JLS, privredna društva, nevladine organizacije i centri za socijalni rad. Ovo pravo se može ostvariti samo ukoliko je usluga uspostavljena u opštini prebivališta.

PODRŠKA ŽENAMA ŽRTVAMA NASILJA¹⁶

OPIS: Nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije i odnosi se na sva dela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do ili mogu da dovedu do: fizičke, seksualne, psihičke, odnosno finansijske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i pretnje takvim delima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti, bilo u privatnom životu. Nasilje nad ženama se može manifestovati kao nasilje u porodici, nasilje u partnerskim odnosima, rodno zasnovano nasilje, ali i kao trgovina ljudima, odnosno ženama.

Vrste nasilja:

1. **Fizičko nasilje** podrazumeva korišćenje delova tela ili oružja radi pretnje, kazne, dominiranja, kontrolisanja ili povređivanja druge osobe. Vršiti se na različite načine i različitim sredstvima, a za posledicu može imati laku ili tešku telesnu povredu. Ono obuhvata: šamaranje, povrede oštrim i tupim predmetima, udaranje, šutiranje, davljenje, bacanje, nanošenje posekotina ili opekotina, gađanje

raznim predmetima, lomljenje bilo kog dela tela i drugo.

2. **Psihičko nasilje** je najrasprostranjeniji vid nasilja i podrazumeva situacije u kojima je žena podvrgnuta vređanju, ismevanju, kritikovanju, optuživanju, pretnjama, ponižavanju, omalovažavanju i slično. Takođe se ispoljava i kao ozbiljna pretnja da će se napasti život ili telo žrtve ili člana porodice. Psihičko nasilje se odnosi i na zastrašivanje, konstantno kritikovanje, potcenjivanje, emocionalno ucenjivanje, stvaranje nesigurnosti kod žrtve i slično.
3. **Seksualno nasilje** je svako ostvarivanje ili pokušaj ostvarivanja seksualnog odnosa ili seksualnih aktivnosti protiv ženine volje, odnosno volje žrtve nasilja. Takođe, uključuje svaku povredu polne slobode i morala, degradiranja i ponižavanja na seksualnoj osnovi. Ono predstavlja korišćenje prisilnih seksualnih radnji kojima se dominira, manipuliše, preti i povređuje druga osoba.
4. **Ekonomsko nasilje** podrazumeva oduzimanje novca i vrednih stvari, kontrolisanje zarade i primanja, zabranu osobi da raspolaže svojim i zajedničkim prihodima, zabranu osobi da se zaposli i ostvari sopstvene prihode, oduzimanje sredstava za rad, nametanje obaveze stalnog podnošenja detaljnih izveštaja o trošenju novca i slično.
5. **Digitalno nasilje** podrazumeva različite vrste nasilja koje se dešavaju u digitalnom svetu (mobilni telefoni ili internet – društvene mreže, mejlovi, odnosno korišćenjem informaciono komunikacionih tehnologija (IKT). Uključuje onlajn zastrašivanje, krađu identiteta, sajber proganjanje (poruke/pozivi, tj. direktne pretnje putem IKT i aktivnosti koje izazivaju osećaj bespomoćnosti, kontinuiranog stresa), ucene pokazivanjem ili objavljivanjem: eksplicitnog, pornografskog sadržaja, liste telefonskih poziva i sl.
6. **Trgovina ljudima** – definiše se kao vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje i primanje lica, putem pretnje, sile, ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja, davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim

16 Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik RS", br. 24/2011 i 117/2022 - odluka US), Porodični zakon ("Sl. glasnik RS", br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015), Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016 i 10/2023 - dr. zakon), Krivični zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).

licem, u svrhu eksploatacije. Eksploatacija, u najmanju ruku, uključuje iskorišćavanje prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilan rad ili pružanje usluga, služenje, ropstvo ili praksu sličnu ropstvu, ili vađenje organa.

KOJE SU USLUGE I PODRŠKA DOSTUPNI ŽENAMA ŽRTVAMA NASILJA:

- Usluge smeštaja u prihvatilište ili sigurnu kuću pružaju se žrtvama nasilja i žrtvama trgovine ljudima u situacijama u kojima je potreban privremeni smeštaj. Svrha smeštaja u prihvatilište je zadovoljavanje osnovnih potreba pojedinca ili porodice kojima je potrebno neodložno osigurati bezbednost u kriznim situacijama. Usluga je usmerena na uspostavljanje osećanja sigurnosti kao osnove za dalji napredak i osnaživanje korisnika, radi podizanja sposobnosti za bezbedan život i uključivanje u zajednicu. Usluge smeštaja u prihvatilište pružaju se najduže u trajanju do šest meseci deci, mladima i odraslim žrtvama nasilja u porodici, zlostavljanja ili zanemarivanja. Žrtva može da se obrati lokalnom centru za socijalni rad koji procenjuje potrebe i upućuje na korišćenje drugih usluga.
- Usluge SOS telefona za žene sa iskustvom nasilja/nacionalna SOS linija za žene žrtve rodno zasnovanog nasilja je besplatna telefonska SOS linija koja pokriva teritoriju cele zemlje i operativna je 24 časa 365 dana u godini, radi pružanja pomoći, konsultacija i podrške u poverljivoj formi i uz poštovanje anonimnosti žena sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja. Usluga je namenjena osnaživanju žena sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja kako bi ostvarile pravo na život bez nasilja. Pri korišćenju ove usluge se poštuje i obezbeđuje anonimnost i standardi poverljivosti.

SOS telefoni:

- Nacionalna SOS linija za žene žrtve nasilja 0800/22-20-03, radi pod Centrom za zaštitu odajčadi, dece i omladine, Beograd;
- SOS broj za prijavu nasilja u školama 0800/20-02-01, besplatan poziv, radnim danima od 8.30 do 16.30 časova;
- Nacionalna dečija linija NADEL - SOS broj za pomoć deci 0800/12-34-56, besplatan poziv, svakodnevno 24 časa;
- Nacionalna SOS linija za prevenciju suicida 011/77-77-000, radi u okviru Klinike za psihijatrijske bolesti "Dr Laza Lazarević", Beograd;
- Vojvodina - Jedinstveni SOS telefon za žene žrtve nasilja – 0800/10-10-10, besplatan poziv, radnim danima od 10.00 do 20.00 časova;
- Savetovalište protiv nasilja u porodici – SOS telefon i sigurna kuća:
  - 0800/01-10-11, besplatan poziv, radnim danima od 10.00 do 19.00 časova,
  - 011/27-69-466, radnim danima od 10.00 do 19.00 časova,
  - 062/30-45-60, noću od 19.00 do 10.00 časova;
- Viktimološko društvo Srbije (VDS) 011 630/3022, 011/22-88-040, radnim danima od 9.00 do 16.00 časova;
- Autonomni ženski centar – SOS telefon 0800/10-00-07, radnim danima od 10.00 do 20.00 časova;
- ASTRA Akcija protiv trgovine ženama – SOS telefon 011/78-50-000, 065/33-47-817, dostupan 24 časa;
- Evropski broj za nestalu decu 116-000;
- Incest trauma centar – SOS telefon 011/34-41-737, 011/38-61-332, dostupan 24 časa;

- Usluga stanovanja uz podršku je dostupna najduže godinu dana žrtvama trgovine ljudima sa navršenih 15 godina života, a uslugom se obezbeđuje odgovarajući smeštaj, stručna pomoć i podrška žrtvama. Žrtva može da se obrati lokalnom centru za socijalni rad.

GDE MOŽE DA SE PRIJAVI NASILJE: Žrtva nasilja ili bilo koje lice koje je svedok nasilja ili ima saznanja da je član porodice ili osoba iz okruženja izložena nasilju može da se u trenutku dešavanja nasilja ili nakon čina nasilja obrati:

- Policiji – HITNI POZIVI 192. Zakon daje ovlašćenje nadležnom policijskom službeniku da naređenjem, bez saglasnosti moguće

žrtve nasilja u porodici, izrekne hitne mere zaštite od nasilja u porodici i to meru privremenog udaljenja učinioca iz stana ili meru privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj

- Pravosudnim organima - sudovi
- Lokalnom centru za socijalni rad
- Prijava nasilja u porodici 0800/10-06-00 (dostupan 24 časa, besplatan poziv)

Ukoliko je neophodna zdravstvena pomoć broj HITNE POMOĆI je 194.

Svaka prijava nasilja biće anonimna ukoliko to zahteva lice koje prijavljuje!

Dodatni kontakti

PRIJAVA NASILJA NAD DECOM

Nasilje nad decom prijavljuje se istim organima i na istim mestima kao i bilo koja vrsta nasilja u porodici:

- Policiji – HITNI POZIVI 192
- Pravosudnim organima – sudovi
- Lokalnom centru za socijalni rad
- Prijava nasilja u porodici 0800/10-06-00 (dostupan 24 časa, besplatan poziv).

Dodatno, nasilje nad decom može se prijaviti i predškolskoj ili školskoj ustanovi koju dete pohađa.

Svaka prijava nasilja biće anonimna ukoliko to zahteva lice koje prijavljuje!

PRIJAVA VRŠNJAČKOG NASILJA

“ČUVAM TE” <https://cuvamte.gov.rs/> – online platforma za prijavu vršnjačkog nasilja. Ova platforma je dostupna svoj deci koja koriste pametne telefone ili računare. Veoma jednostavna za korišćenje ova aplikacija omogućava deci da prijave nasilje koje trpe od vršnjaka ali i nasilje čiji su svedoci, bez bojazni da će doživeti osudu okoline zbog prijave.

Takođe, na ovoj platformi se mogu naći razni edukativni materijali vezani za vršnjačko nasilje.

Korišćenje platforme je anonimno!

NACIONALNA SOS LINIJA ZA PREVENCIJU SAMOUBISTVA

Nacionalna SOS linija za prevenciju samoubistva je besplatna telefonska linija koja pokriva teritoriju cele zemlje i operativna je 365 dana u godini, 24 časa dnevno. Namenjena je svim zainteresovanim građanima (osobama u krizi, njihovim porodicama, prijateljima, kolegama i okolini).

Uslugu pružaju profesionalci iz domena mentalnog zdravlja. Aktivnosti koje se realizuju u okviru usluge su: intervencije u kriznim situacijama, savetodavni rad i pružanje podrške i pomoći.

- Nacionalna SOS linija za prevenciju suicida 011/77-77-000, radi u okviru Klinike za psihijatrijske bolesti “Dr Laza Lazarević”, Beograd

Svi pozivi su anonimni!

3. FINANSIJSKA PODRŠKA PORODICI

PRAVO NA PORODILJSKO ODSUSTVO – novčana naknada¹⁷

OPIS: Porodiljsko odsustvo je odsustvo zaposlene žene sa rada zbog trudnoće i porođaja koje traje tri meseca od dana porođaja - mesec dana pred porođaj i dva meseca nakon - i vezano je za sam porođaj i za oporavak od istog.

KO IMA PRAVO: Pravo na porodiljsko odsustvo imaju sve žene koje su osigurane prema Zakonu o obaveznom socijalnom osiguranju, bez obzira na vrstu ugovora o radu (žene zaposlene kod poslodavca, preduzetnice, poljoprivrednice koje su registrovane kao nosioci poljoprivrednog gazdinstva). Otac deteta može da koristi porodiljsko odsustvo u slučaju kada majka napusti dete, umre ili je iz drugih opravdanih razloga sprečena da koristi to pravo (izdržavanje kazne zatvora, teža bolest i dr).

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Porodiljsko bolovanje se otvara na osnovu nalaza nadležnog ginekologa majke najranije 45 dana, a najkasnije 28 dana pre procenjenog termina za porođaj. Nadležni lekar sačinjava izveštaj o privremenoj sprečenosti za rad (doznaku) za otvaranje porodiljskog bolovanja. Takođe, treba da se popuni Zahtev za ostvarivanje prava na naknadu zarade, odnosno naknadu plate za vreme porodiljskog odsustva i od poslodavca uzme Rešenje o korišćenju porodiljskog odsustva. Kada lekarska komisija overi izveštaj, osoba ga predaje administrativnoj službi preduzeća u kojem je zaposlena, ili ako je preduzetnica, svom knjigovođi. Ukoliko otac koristi pravo, odlazi kod izabranog lekara opšte prakse po doznake koje dostavlja poslodavcu.

PRAVO NA ODSUSTVO SA POSLA RADI NEGE DETETA – novčana naknada¹⁸

OPIS: Pravo na odsustvo sa posla radi nege deteta se automatski nadovezuje na porodiljsko odsustvo i na njega imaju pravo sve žene koje su osigurane prema Zakonu o obaveznom socijalnom osiguranju, bez obzira na vrstu ugovora o radu (žene zaposlene kod poslodavca, preduzetnice, poljoprivrednice koje su registrovane kao nosioci poljoprivrednog gazdinstva).

Odsustvo s posla radi nege deteta može da traje najviše 365 dana od dana otpočinjanja porodiljskog odsustva za prvo i drugo dete. Pravo na porodiljsko odsustvo i odsustvo s rada radi nege deteta u ukupnom trajanju od dve godine zaposlena žena ima u sledećim slučajevima: za treće, četvrto i svako naredno dete; ako u prvom porođaju rodi troje ili više dece; ako je u ranijim porođajima rodila jedno, dvoje ili troje dece, a u narednom porođaju rodi dvoje i više dece.

KO IMA PRAVO: Pored majke i otac deteta ima pravo na porodiljsko odsustvo i odsustvo s posla radi nege deteta na sledeći način: 1) naizmenično sa majkom; 2) oba roditelja istovremeno ako majka stekne pravo na otvaranje novog porodiljskog bolovanja (sa drugim detetom), a nije sasvim iskoristila odsustvo zbog nege prvog deteta pa se na oca prenosi ostatak perioda za negu prvog deteta, dok kod majke otpočinje novo porodiljsko odsustvo i novo odsustvo radi nege (drugog) deteta; 3) u okolnostima u kojima majka nije živa ili je napustila dete ili je iz drugih objektivnih razloga sprečena da koristi to pravo (teža bolest, zatvorska kazna i dr).

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Porodiljsko bolovanje otvara ginekolog majke, koji ispisuje izveštaj o privremenoj sprečenosti za rad (doznaku) za otvaranje porodiljskog bolovanja. Nakon što lekarska komisija overi izveštaj, osoba ga predaje administrativnoj službi preduzeća u kojem

17 Zakon o radu, Sl. glasnik br. 24/05.

18 Zakon o radu, Sl. glasnik br. 24/05.

je zaposlena ili, ako je preduzetnica, svom knjigovodi. Ukoliko otac koristi pravo odlazi kod odabranog lekara opšte prakse po doznake koje dostavlja poslodavcu.

PRAVO NA ODSUSTVO SA RADA ILI RADA SA POLOVINOM PUNOG RADNOG VREMENA, RADI POSEBNE NEGE DETETA – novčana naknada¹⁹

OPIS: Odsustvo sa rada radi posebne nege deteta može se ostvariti ukoliko dete ima smetnje u psiho-fizičkom razvoju, a iznos naknade zarade, pod zakonom propisanim uslovima, isplaćuje se do navršenih pet godina života deteta.

KO IMA PRAVO: Roditelj, odnosno usvojitelj, hranitelj ili staratelj deteta mlađeg od pet godina, kome je neophodna posebna nega zbog smetnji u razvoju i invaliditeta, osim za slučajeve predviđene propisima o zdravstvenom osiguranju, ima pravo da, po isteku porodiljskog odsustva i odsustva sa rada radi nege deteta, odsustvuje sa rada ili da radi sa polovinom punog radnog vremena radi posebne nege deteta, u skladu sa zakonom kojim se uređuje rad.

Deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom su ona koja imaju ozbiljne ili kompletne teškoće u jednom ili više posmatranih razvojnih domena, kao i deca sa teže narušenim zdravstvenim stanjem i oštećenjem telesnih struktura.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Pravo se utvrđuje na osnovu podnetog zahteva za veštačenje zdravstvenog stanja deteta, a uz zahtev se podnosi medicinska dokumentacija u opštinskoj, odnosno gradskoj službi dečije zaštite, prema mestu prebivališta podnosioca zahteva. Zahtev se može podneti 45 dana pre isteka odsustva sa rada radi nege deteta.

VAŽNO: Zakon o radu u članu 187. propisuje da zaposlenoj ženi za vreme trudnoće, porodiljskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i posebne nege deteta poslodavac ne može da otkáže ugovor o radu. Ova zaštita odnosi se i na oca, odnosno usvojioca, staratelja ili hranitelja – ako koriste odsustvo sa rada radi nege deteta i posebne nege deteta. Ovu zaštitu nema zaposleni koji je radni odnos zasnovao na određeno vreme.

PRAVO NA RODITELJSKI DODATAK – novčana naknada²⁰

OPIS: Roditeljski dodatak je pravo koje ostvaruje majka za rođenje prvih četvoro dece (u posebnim okolnostima otac deteta) u vidu novčane naknade. Redosled rođenja dece u porodici utvrđuje se u odnosu na dan podnošenja zahteva za ostvarivanje ovih prava, prema datumu i času rođenja upisanih u matičnu knjigu rođenih.

KO IMA PRAVO: Roditeljski dodatak ostvaruje majka za prvo, drugo, treće i četvrto dete, pod uslovom da je državljanin Republike Srbije i da ima prebivalište u Republici Srbiji, a ukoliko nije državljanin RS ima status nastanjenog stranca, pod uslovom da je dete rođeno na teritoriji Republike Srbije. Majka može ostvariti pravo i za peto dete po rođenju ukoliko je neko od dece prethodnog reda rođenja, umrlo neposredno po rođenju i za njega nije ostvareno pravo na roditeljski dodatak. Uslov za ostvarenje prava je vakcinacija dece u skladu sa propisima.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Roditeljski dodatak se ostvaruje u nadležnom centru za socijalni rad. Roditelji mogu podneti zahtev za dodatak na osnovu prihoda i drugih kriterijuma. Detalji se mogu pronaći na internet stranici Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

19 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom („Službeni glasnik RS” br. 113/17 i 50/18), Pravilnik o bližim uslovima, postupku i načinu ostvarivanja prava na odsustvo sa rada ili rada sa polovinom punog radnog vremena radi posebne nege deteta („Službeni glasnik RS” br. 56/18).

20 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom (“Sl. glasnik RS”, br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

PRAVO NA NOVČANA SREDSTVA ZA IZGRADNJU, UČEŠĆE U KUPOVINI, ODNOSNO KUPOVINU PORODIČNO-STAMBENE ZGRADE ILI STANA PO OSNOVU ROĐENJA DETETA²¹

KO IMA PRAVO: Pravo može ostvariti majka za dete rođeno 1. januara 2022. godine i kasnije, pod uslovom da je državljanin Republike Srbije i da ima prebivalište u Republici Srbiji, a ukoliko nije državljanin RS ima status nastanjenog stranca, pod uslovom da je dete rođeno na teritoriji Republike Srbije ili je dete državljanin RS. Pravo ostvaruje majka koja neposredno brine o detetu za koje je podnela zahtev, čija deca prethodnog reda rođenja nisu smeštena u ustanovu socijalne zaštite, hraniteljsku, starateljsku porodicu ili data na usvojenje, i koja nije potpuno lišena roditeljskog prava u odnosu na decu prethodnog reda rođenja. Pravo može ostvariti majka novorođenog deteta pod uslovom da prvi put stiže u svojinu porodično-stambenu zgradu ili stan na teritoriji Republike Srbije. U slučaju smrti majke, pravo može ostvariti otac deteta.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Zahtev za ostvarivanje prava podnosi se preko nadležnog organa jedinice lokalne samouprave, u roku od godinu dana od dana rođenja deteta.

JEDNOKRATNA POMOĆ ZA ROĐENJE DRUGOG I TREĆEG DETETA – novčana nadoknada²²

KO IMA PRAVO: Pravo na jednokratnu pomoć u visini od 100.000 dinara može ostvariti majka koja je ostvarila pravo na roditeljski dodatak za drugo, odnosno treće dete rođeno 1. januara 2022. godine i kasnije.

Otac deteta može ostvariti ovo pravo ukoliko ispunjava uslove za ostvarivanje prava na roditeljski dodatak za drugo, odnosno treće dete utvrđene u članu 22. stav 9. Zakona o finansijskoj podršci porodici.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Zahtev za ostvarivanje ovog prava podnosi se istovremeno sa zahtevom za roditeljski dodatak za drugo, odnosno treće dete u nadležnom centru za socijalni rad.

PRAVO NA DEČIJI DODATAK – novčana nadoknada²³

KO IMA PRAVO: Dečiji dodatak ostvaruje jedan od roditelja koji neposredno brine o detetu, koji je državljanin Republike Srbije i ima prebivalište u Republici Srbiji ili je strani državljanin koji ima status stalno nastanjenog stranca u Republici Srbiji za prvo, drugo, treće i četvrto dete po redu rođenja u porodici, od dana podnetog zahteva. Pravo će ostvariti i roditelj/majka koja ima troje dece, a u sledećem porođaju rodi dvoje ili više dece. Ukoliko zbog smrti deteta ili starosne granice za neko od prvo četvoro dece po redu rođenja više ne može ostvariti pravo, pravo se može ostvariti i za dete reda rođenja od četvrtog. Pravo na dečiji dodatak ostvaruje i staratelj, za najviše četvoro sopstvene dece u porodici i za svako dete bez roditeljskog staranja o kome neposredno brine.

Dečiji dodatak pripada deci koja žive i na teritoriji Republike Srbije pohađaju: predškolski program; osnovnu ili srednju školu ili verske škole crkava i verskih zajednica do završetka srednjoškolskog obrazovanja, a najduže do navršениh 20 godina života. Pravo ostvaruju i deca sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom sve dok su obuhvaćena vaspitno obrazovnim programom ili programom osposobljavanja za rad najduže do 26 godina u dva slučaja: ako je za dete doneto mišljenje interresorne komisije ili je nad njim produženo roditeljsko pravo²⁴.

Nadležni organ je dužan da u saradnji sa odgovarajućom školom, u toku trajanja školske godine, krajem svakog tromesečja proveri redovnost pohađanja nastave deteta za koje se ostvaruje pravo.

Pravo se ostvaruje u odnosu na visinu mesečnih prihoda i katastarskih prihoda po članu porodice. Dečiji dodatak se uvećava za jednoroditeljske po-

21 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

22 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

23 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

24 Roditeljsko pravo je zakonski vremenski određeno – do punoletstva deteta. Ako je dete osoba sa određenim stepenom invaliditeta (bilo psihičkog ili fizičkog), ono sa navršениh 18 godina stiže punu poslovnu sposobnost. Zbog nemogućnosti da se samostalno brine o zaštiti svojih prava i interesa usled prisutnih psiho-fizičkih ograničenja, roditeljima se ostavlja mogućnost da produže roditeljsko pravo i nakon punoletstva deteta.

rodice i staratelje i roditelje deteta sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Način i uslove regresiranja troškova utvrđuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave. Zahtev za ostvarivanje prava podnosi se preko nadležnog organa jedinice lokalne samouprave.

NAKNADA TROŠKOVA BORAVKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU ZA DECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA²⁵

OPIS: Deca predškolskog uzrasta bez roditeljskog staranja imaju pravo na naknadu troškova boravka u predškolskoj ustanovi koja ima rešenje ministarstva nadležnog za poslove prosvete o verifikaciji, u visini učešća korisnika u ceni usluge koja se propisuje odlukom jedinice lokalne samouprave.

KO IMA PRAVO: Deca bez roditeljskog staranja u hraniteljskim porodicama ukoliko ispunjavaju uslove propisane za ostvarivanje prava na dečiji dodatak, deca bez roditeljskog staranja u starateljskim porodicama ukoliko ostvaruju pravo na dečiji dodatak i deca bez roditeljskog staranja na smeštaju u ustanovama socijalne zaštite.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Način i uslove regresiranja troškova utvrđuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave. Zahtev za ostvarivanje prava podnosi se preko nadležnog organa jedinice lokalne samouprave.

NAKNADA TROŠKOVA BORAVKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU ZA DECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU I DECU SA INVALIDITETOM²⁶

KO IMA PRAVO: Deca predškolskog uzrasta sa smetnjama u razvoju i deca sa invaliditetom imaju pravo na naknadu troškova boravka u predškolskoj ustanovi koja ima rešenje ministarstva nadležnog za poslove prosvete o verifikaciji, u visini učešća korisnika u ceni usluge koja se propisuje odlukom jedinice lokalne samouprave.

25 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

26 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

27 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

28 Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - odluka US, 51/2021 - odluka US, 53/2021 - odluka US, 66/2021, 130/2021, 43/2023 - odluka US i 62/2023).

Pravo se ne može ostvariti ukoliko je za to dete ostvareno pravo na naknadu zarade za vreme odsustva sa rada radi posebne nege deteta.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Način i uslove regresiranja troškova utvrđuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave. Zahtev za ostvarivanje prava podnosi se preko nadležnog organa jedinice lokalne samouprave.

NAKNADA TROŠKOVA BORAVKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU ZA DECU KORISNIKA NOVČANE SOCIJALNE POMOĆI²⁷

KO IMA PRAVO: Deca korisnika novčane socijalne pomoći koja su predškolskog uzrasta imaju pravo na naknadu troškova boravka u predškolskoj ustanovi koja ima rešenje ministarstva nadležnog za poslove prosvete o verifikaciji, u visini učešća korisnika u ceni usluge koja se propisuje odlukom jedinice lokalne samouprave.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Centar za socijalni rad

REGRESIRANJE TROŠKOVA BORAVKA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU DECE IZ MATERIJALNO UGROŽENIH PORODICA²⁸

KO IMA PRAVO: Deca predškolskog uzrasta iz materijalno ugroženih porodica, kao i deca bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i deca sa invaliditetom koja nisu ostvarila pravo za naknadu troškova boravka u predškolskoj ustanovi imaju, u zavisnosti od materijalnog položaja porodice, pravo na regresiranje troškova boravka u predškolskoj ustanovi koja ima rešenje ministarstva nadležnog za poslove prosvete o verifikaciji.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Način i uslove regresiranja troškova utvrđuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave. Zahtev za ostvarivanje prava podnosi se preko nadležnog organa jedinice lokalne samouprave.

PRAVO NA IZDRŽAVANJE²⁹

OPIS: Prema Porodičnom zakonu, osobe koje nemaju dovoljno sredstava za izdržavanje, a nesposobne su za rad ili nezaposlene i maloletna deca imaju pravo na izdržavanje u novcu.

KO IMA PRAVO: (1) Supružnik ili vanbračni partner ako nema dovoljno sredstava za izdržavanje, nesposoban je za rad ili nezaposlen ima pravo na izdržavanje od drugog supružnika ili vanbračnog partnera, (2) Majka deteta za vreme od tri meseca pre porođaja i godinu dana posle porođaja, (3) Maloletno dete ima pravo na izdržavanje od roditelja ili drugih krvnih srodnika u pravoj ushodnoj liniji ako roditelji nisu živi ili nemaju dovoljno sredstava za izdržavanje, (4) Punoletno dete koje je nesposobno za rad, a nema dovoljno sredstava za izdržavanje, redovno se školuje (do navršene 26 godine života), (5) Roditelj koji je nesposoban za rad, a nema dovoljno sredstava za izdržavanje, ima pravo na izdržavanje od punoletnog deteta ili drugog krvnog srodnika u pravoj nishodnoj liniji, odnosno od maloletnog deteta koje stiče zaradu ili ima prihode od imovine, (6) Maloletni brat ili sestra imaju pravo na izdržavanje od punoletnog brata ili sestre, odnosno od maloletnog brata ili sestre koji stiče zaradu ili ima prihode od imovine, ako roditelji nisu živi ili ako nemaju dovoljno sredstava za izdržavanje, (7) Usvojeni srodnici imaju ista prava na izdržavanje kao dete, roditelji i drugi krvni srodnici, (8) Maloletni pastorak ima pravo na izdržavanje od maćehe ili očuha, a maćeha ili očuh koji su nesposobni za rad, a nemaju dovoljno sredstava za izdržavanje imaju pravo na izdržavanje od punoletnog pastorka.

Visina izdržavanja se određuje prema potrebama osobe kojoj je izdržavanje potrebno i mogućnostima dužnika izdržavanja, a minimalna suma predstavlja sumu koju kao naknadu za hranjenike, tj. lica na porodičnom smeštaju periodično utvrđuje ministarstvo nadležno za porodičnu zaštitu.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Sporazumi o zakonskom izdržavanju zaključuju se u obliku javnobeležničkog zapisa ili kod notara.

29 Porodični zakon ("Sl. glasnik RS", br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015).

4. ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Zdravstveno osiguranje je sistem u kojem pojedinci plaćaju doprinose kako bi se osigurali od troškova medicinskih usluga i lečenja.

Prava iz zdravstvenog osiguranja ostvaruju se na osnovu prijave na zdravstveno osiguranje, odnosno overene isprave o zdravstvenom osiguranju (zdravstvena knjižica, potvrda za korišćenja zdravstvene zaštite i kartica zdravstvenog osiguranja).

Obavezno zdravstveno osiguranje obuhvata: osiguranje za slučaj bolesti i povrede van rada; osiguranje za slučaj povrede na radu ili profesionalne bolesti.

Pravo i obavezu da se prijave na zdravstveno osiguranje i da plaćaju doprinose za zdravstveno osiguranje imaju svi punoletni državljani Republike Srbije. Ovo pravo i obavezu građani Srbije mogu ostvarati po različitim osnovama:

- Zaposlena lica – lica u radnom odnosu. Poslodavac vrši prijavu zaposlenog na obavezno zdravstveno osiguranje, pribavlja dokaze za izdavanje zdravstvene knjižice i podnosi zahtev za izdavanje knjižice.
- Nezaposlena lica koja ostvaruju novčanu naknadu - Nacionalna služba za zapošljavanje vrši prijavu nezaposlenog na obavezno zdravstveno osiguranje, pribavlja dokaze za izdavanje zdravstvene knjižice i podnosi zahtev za izdavanje knjižice.
- Korisnici penzije i drugih prava na novčane naknade - Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje vrši prijavu lica na obavezno zdravstveno osiguranje. Lice dostavlja dokaze za izdavanje zdravstvene knjižice u filijali RF PIO prema svom prebivalištu.
- Lica koja obavljaju samostalnu delatnost - Agencija za privredne registre / lice koje obavlja samostalnu delatnost vrši prijavu na obavezno zdravstveno osiguranje i dostavlja dokaze za izdavanje zdravstvene knjižice.
- Poljoprivrednici - Lica sa sledećim osnovama osiguranja: nosilac poljoprivrednog domaćinstva stariji od 18 godina života, član poljoprivrednog domaćinstva, član mešovitog domaćinstva, nosilac poljoprivrednog gazdinstva stariji od 18 godina života, član poljoprivrednog gazdinstva, poljoprivrednici starijih od 18 godina života koji obavljaju poljoprivrednu delatnost kao jedino ili osnovno zanimanje, lica koja ostvaruju ugovorenu naknadu na osnovu ugovora o davanju u zakup poljoprivrednog zemljišta. Poljoprivrednik vrši prijavu na obavezno zdravstveno osiguranje i podnosi neophodne dokaze za prijavu na zdravstveno osiguranje i izdavanje zdravstvene knjižice u nadležnoj filijali RFZO.
- Lica koja se uključuju u obavezno zdravstveno osiguranje - Lica koja ne ispunjavaju uslov za osiguranje po bilo kom osnovu. Ukoliko se lice ne može osigurati ni po jednom osnovu koje predviđa ZZO, Zakon daje mogućnost da se to lice samostalno prijavi na osiguranje, samostalno uplaćuje doprinose i na taj način ostvari pravo na zdravstveno osiguranje.
- **Članovi porodice** – Užu porodicu čine: supružnik, razvedeni supružnik koji ispunjava zakonom propisane uslove, vanbračni partner, deca rođena u braku, odnosno van braka i usvojena deca, pastorak, dete uzeto na izdržavanje, mladi od 18. do 26. godine života odnosno do kraja školovanja, lice starije od 26 godina koje je zbog bolesti prekinulo školovanje za vreme trajanja bolesti, lice nesposobno za samostalan život i rad. Članovi šire porodice ukoliko su izdržavana lica: roditelji, očuh/maćeha, usvojitelji, deda/baba, unučad. Članovi porodice se prijavljuju na zdravstveno osiguranje i podnose dokaze za izdavanje zdravstvene knjižice na isti način kao i nosilac osiguranja preko koga ostvaruju pravo.
- Trudnica sa overenom ili neoverenom ispravom o zdravstvenom osiguranju, bez obzira po kom osnovu je zdravstveno osi-

gurana ima pravo na kompletnu zdravstvenu zaštitu, a ne samo na onu koja se odnosi na trudnoću. Trudnice se prijavljuju na osiguranje u filijali RFZO prema svom prebivalištu.

- Deca do navršene 18 godine života takođe ostvaruju sva prava iz zdravstvenog osiguranja na osnovu zdravstvene knjižice bez obzira na to da li je knjižica overena. Deca se prijavljuju na osiguranje prema prebivalištu majke, odnosno staratelja.

Pravo na zdravstveno osiguranje imaju i druge specifične kategorije u skladu sa zakonom (lica koja ostvaruju ugovorenu naknadu, strani državljani, studenti do kraja školovanja odnosno do 26. godine života, lica starija od 65 godina, osobe sa invaliditetom, lica u vezi sa lečenjem određenih bolesti, davaoci i primaoci organa, ćelija i tkiva, monasi i monahinje, korisnici novčane socijalne pomoći, korisnici usluge smeštaja u sistemu socijalne zaštite, lica romske nacionalnosti, žrtve nasilja, izbegla ili prognana lica, raseljena lica i drugi).

PRAVO NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU³⁰

OPIS: Zdravstvena zaštita je, u smislu Zakona o zdravstvenom osiguranju, organizovana i sveobuhvatna delatnost društva, sa ciljem ostvarivanja najvišeg mogućeg nivoa očuvanja i unapređenja zdravlja građana. Zdravstvena zaštita obuhvata sprovođenje mera i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja državljana Republike Srbije i to: mere prevencije i ranog otkrivanja bolesti; preglede i lečenje žena u vezi sa planiranjem porodice kao i u toku trudnoće, porođaja i materinstva do 12 meseci nakon porođaja; preglede i lečenje u slučaju bolesti i povrede; preglede i lečenje bolesti usta i zuba; medicinsku rehabilitaciju u slučaju bolesti i povrede; lekove i medicinska sredstva; proteze, ortoze i druga pomagala za kretanje, stajanje i sedenje, pomagala za vid, sluh, govor, stomatološke nadoknade, kao i druga pomagala (u daljem tekstu: medicinsko-tehnička pomagala).

KO IMA PRAVO: Pravo na zdravstvenu zaštitu u Srbiji ostvaruje se kroz mrežu zdravstvenih ustanova koje su deo sistema javnog zdravstvenog osiguranja: domovi zdravlja, bolnice, klinike, hitna medicinska pomoć itd.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Primarna zdravstvena zaštita ostvaruje se u lokalnom domu zdravlja, prema mestu prebivališta. Upućivanje na lečenja u druge ustanove zdravstvenog sistema vrši izabrani lekar.

PRAVO NA NAKNADU ZARADE ZA VREME PRIVREMENE SPREČENOSTI ZA RAD OSIGURANIKA³¹

OPIS: Naknada zarade za vreme privremene sprečenosti za rad pripada osiguranicima ako je zdravstveno stanje osiguranika, odnosno člana njegove uže porodice takvo da je osiguranik sprečen za rad iz razloga propisanih Zakonom o zdravstvenom osiguranju.

Visina naknade zarade za vreme privremene sprečenosti za rad iznosi 65 odsto od osnova za naknadu zarade, a osnov predstavlja prosečna zarada koju je osiguranik ostvario u prethodnih 12 meseci pre meseca u kojem je nastupila privremena sprečenost za rad.

Osiguranom licu pripada naknada zarade u visini od 100 odsto od osnova za naknadu u slučaju dobrovoljnog davanja tkiva i organa, kao i u slučaju kada je privremena sprečenost nastala usled povrede na radu i profesionalne bolesti.

KO IMA PRAVO: Osigurana lica koja su obavezno osigurana po osnovu zaposlenja, odnosno radnog odnosa, preduzetnici koji obavljaju samostalnu delatnost, kao i sveštenici i verski službenici, za vreme privremene sprečenosti za rad imaju pravo na naknadu zarade za vreme te sprečenosti, tzv. bolovanje.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: naknadu zarade za vreme privremene sprečenosti za rad isplaćuje poslodavac, odnosno Republički fond za zdravstveno osiguranje.

30 Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 25/2019).

31 Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 25/2019).

PRAVO NA NAKNADU TROŠKOVA PREVOZA U VEZI SA KORIŠĆENJEM ZDRAVSTVENE ZAŠTITE (NAKNADA TROŠKOVA PREVOZA)³²

OPIS: Osiguranim licima se obezbeđuje naknada troškova prevoza u vezi sa korišćenjem zdravstvene zaštite, u slučaju upućivanja u zdravstvenu ustanovu koja se nalazi van područja filijale kod koje je lice osigurano, ako je udaljena najmanje 50 kilometara od mesta njegovog stanovanja.

Sanitetski prevoz osigurano lice može koristiti na osnovu ocene lekarske komisije, a ukoliko mu se isti ne može obezbediti pripada mu naknada stvarnih troškova prevoza, najviše do iznosa 10 odsto od cene jednog litra benzina za svaki pređeni kilometar.

KO IMA PRAVO: Naknada troškova prevoza pripada osiguranim licima kada su od strane zdravstvene ustanove ili nadležne lekarske komisije upućeni ili pozvani radi korišćenja zdravstvene zaštite ili ocene privremene sprečenosti za rad na područje druge filijale i pratiocu osiguranog lica ukoliko lekarska komisija konstatuje potrebu za pratiocem.

Izuzetno, osiguranom licu upućenom na hemodijalizu, detetu do navršenih 18 godina života i starijem licu koje je teško duševno ili telesno ometeno u razvoju, upućenom na svakodnevno lečenje i rehabilitaciju u zdravstvenu ustanovu koja se nalazi van mesta prebivališta, odnosno u drugo mesto na području filijale kod koje je lice osigurano, pripada naknada troškova prevoza na osnovu mišljenja lekarske komisije.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: O pravu na naknadu troškova prevoza u vezi sa korišćenjem zdravstvene zaštite odlučuje matična filijala Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje.

32 Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 25/2019).

5. PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE

Penzijsko i invalidsko osiguranje u Republici Srbiji je obavezno za sva lica koja rade, obavljaju samostalnu ili poljoprivrednu delatnost.

Obaveznim penzijskim i invalidskim osiguranjem obezbeđuju se prava za slučaj starosti, invalidnosti, smrti i telesnog oštećenja i potrebe za pomoći i negom drugog lica.

Obavezno osigurana lica su:

- Zaposleni – sva lica u radnom odnosu kod poslodavca, na osnovu zaključenog ugovora o radu, ugovora o privremenim i povremenim poslovima, ugovora o delu, ugovora o dopunskom radu;
- Lica koja samostalno obavljaju privrednu ili drugu delatnost;
- Poljoprivrednici, lica koja se bave poljoprivrednom delatnošću kao nosioci poljoprivrednog domaćinstva, članovi poljoprivrednog domaćinstva, nosioci porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, članovi porodičnog poljoprivrednog gazdinstva ili članovi mešovitog domaćinstva, ako nisu osiguranici zaposleni, osiguranici samostalnih delatnosti, korisnici penzije ili nisu na školovanju.

Svojestvo osiguranika stiče se danom početka, a prestaje danom prestanka zaposlenja, obavljanja samostalne ili poljoprivredne delatnosti, odnosno obavljanja ugovorenih poslova i ne može se steći pre navršenih 15 godina života.

Prijava na osiguranje, promena i odjava osiguranja podnosi se Republičkom fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje. Prijavu podnosi:

- Za osiguranike zaposlene – poslodavac;
- Osiguranik koji je sam obveznik plaćanja doprinosa – samostalno;

- Za privredne subjekte, organizacije, saveze, udruženja i osiguranike koji u skladu sa zakonom samostalno obavljaju privrednu delatnost – organ nadležan za vođenje registra (APR);
- Za korisnike novčane naknade prema propisima o zapošljavanju – organizacija nadležna za poslove zapošljavanja;
- Za nosioca poljoprivrednog domaćinstva, odnosno gazdinstva, kao i za članove njihovih porodica – Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje.
- Po Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju predviđene su sledeće vrste prava:
- Za slučaj starosti – pravo na starosnu penziju, pravo na prevremenu starosnu penziju;
- Za slučaj invalidnosti – pravo na invalidsku penziju;
- Za slučaj smrti – pravo na porodičnu penziju;
- Za slučaj telesnog oštećenja prouzrokovanog povredom na radu ili profesionalnom bolešću – pravo na novčanu naknadu za telesno oštećenje;
- Za slučaj potrebe za pomoći i negom drugog lica – pravo na novčanu naknadu za pomoć i negu drugog lica.

PRAVO NA STAROSNU PENZIJU³³

OPIS: Starosnu penziju osiguranik može ostvariti po osnovu uplaćivanih doprinosa za osiguranje u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srbije.

KO IMA PRAVO: Pravo na starosnu penziju imaju sva obavezno osigurana lica koja ispunjavaju zakonom određene uslove:

33 Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 – odluka USRS, 84/2004 – dr. zakon, 85/2005, 101/2005 – dr. zakon, 63/2006 – odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 – odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022 i 138/2022).

- Osiguranik ima pravo na starosnu penziju kada navršši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja ili kada navršši 45 godina staža osiguranja, bez obzira na godinu života.
- U slučaju žena, postoji prelazni period do 2031. godine u kome će se starosna granica postepeno podizati svake godine do 65. godine (u 2024. godini, žena ostvaruje pravo na starosnu penziju sa 63 godine i osam meseci života, i uz najmanje 15 godina staža). Detaljan spisak uslova za starosnu penziju žena nalazi se u Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju RS.
- Osiguranici kojima se radni staž računa sa uvećanim trajanjem (beneficirani staž) imaju pravo na snižavanje starosne granice u skladu sa Zakonom.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Za ostvarivanje ovog prava nadležan je Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srbije.

Zahteve, odnosno obrasce u vezi sa ostvarivanjem prava na starosnu penziju, kao i informacije o dokumentaciji koju je potrebno priložiti uz zahtev, možete pronaći na sledećem linku: <https://www.pio.rs/sr/node/2570>.

KONTAKT: radnim danima od 8.00 do 15.00 časova – 0700/01-70-17, 011/30-60-680, kontakt@pio.rs

PRAVO NA PREVREMENU STAROSNU PENZIJU³⁴

OPIS: Prevremena starosna penzija je oblik starosne penzije koju osiguranik može zahtevati i ostvariti pre standardnog starosnog uzrasta za penzionisanje koji je određen zakonskim ili regulativnim odredbama. Obično se primenjuje u slučajevima kada osiguranik ispunjava određene uslove, kao što su: dostignut minimalni starosni uzrast i određeni staž osiguranja.

KO IMA PRAVO: pravo na prevremenu starosnu penziju u 2023. mogu ostvariti osiguranici:

- Muškarac: sa 40 godina staža osiguranja i najmanje 60 godina života;
- Žena: uslovi za prevremenu penziju žena se usklađuju od 2015. godine. U 2023. godini žena ispunjava uslov za prevremenu penziju sa 40 godina staža osiguranja i najmanje 59 godina i šest meseci života. Od 2024. godine na žene će se odnositi isti uslovi kao i na muškarce tj. 40 godina staža osiguranja i najmanje 60 godina života.

Prevremena starosna penzija se trajno umanjuje za 0,34 odsto za svaki mesec koji nedostaje do navrššenih 65 godina života (žene u 2024. godini – do 63 godine i osam meseci), s tim da umanjjenje ne može biti veće od 20,4 odsto.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srbije – matična filijala.

Zahteve, odnosno obrasce u vezi sa ostvarivanjem prava na prevremenu starosnu penziju, kao i informacije o dokumentaciji koju je potrebno priložiti uz zahtev, možete pronaći na sledećem linku: <https://www.pio.rs/sr/node/2570>.

KONTAKT: radnim danima od 8.00 do 15.00 časova – 0700/01-70-17, 011/30-60-680, kontakt@pio.rs

PRAVO NA INVALIDSKU PENZIJU³⁵

OPIS: Invalidska penzija se dodeljuje osiguranicima koji su zbog fizičkog ili mentalnog invaliditeta ili ozbiljnih zdravstvenih problema nesposobni za obavljanje redovnih radnih aktivnosti i izdržavanje kroz rad.

KO IMA PRAVO: Pravo na invalidsku penziju imaju osiguranici kod kojih nastane potpuni gubitak radne sposobnosti, imaju promene u zdravstvenom stanju prouzrokovane povredom na radu, profesionalnom bolešću, povredom van rada ili bolešću, a koje se ne mogu otkloniti lečenjem ili medicinskom rehabilitacijom. Postojanje invalidnosti i njen

34 Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 - odluka USRS, 84/2004 - dr. zakon, 85/2005, 101/2005 - dr. zakon, 63/2006 - odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022 i 138/2022).

35 Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 - odluka USRS, 84/2004 - dr. zakon, 85/2005, 101/2005 - dr. zakon, 63/2006 - odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022 i 138/2022) odnosno po službenoj dužnosti, u skladu sa opštim aktom Fonda.

uzrok utvrđuje organ veštačenja nalazom, mišljenjem i ocenom u skladu sa Pravilnikom³⁶.

Pravo na invalidsku penziju imaju osiguranici kod kojih se utvrdi da je potpuni gubitak radne sposobnosti nastao do godina života potrebnih za ostvarivanje prava na starosnu penziju i to:

- Ako je uzrok invalidnosti povreda na radu ili profesionalno oboljenje, bez obzira na dužinu staža osiguranja;
- Ako je invalidnost posledica bolesti ili povrede van rada, potrebno je najmanje pet godina staža osiguranja.
- Kod osiguranika kod kojih je invalidnost nastala pre 30. godine života:
- Do 20 godina života potrebna je najmanje jedna godina staža osiguranja;
- Do 25 godina života potrebne su najmanje dve godine staža osiguranja;
- Do 30 godina života potrebne su najmanje tri godine staža osiguranja.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Postupak za ostvarivanje prava po osnovu invalidnosti pokreće se podnošenjem zahteva kod Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, uz koji se dostavlja Predlog za utvrđivanje invalidnosti koji daje izabrani lekar u matičnom domu zdravlja.

Zahteve, odnosno obrasce u vezi sa ostvarivanjem prava na invalidsku penziju, kao i informacije o dokumentaciji koju je potrebno priložiti uz zahtev, možete pronaći na sledećem linku: <https://www.pio.rs/sr/node/2571>.

KONTAKT: radnim danima od 8.00 do 15.00 časova – 0700/01-70-17, 011/30-60-680, kontakt@pio.rs

PRAVO NA PORODIČNU PENZIJU³⁷

OPIS: Porodična penzija se isplaćuje članovima porodica preminulih osiguranika koji su ostvarili pravo na penziju ili su već primali penziju kako bi se pružila finansijska podrška nakon smrti osobe koja je bila glavni izvor prihoda u porodici.

KO IMA PRAVO: Porodična penzija može biti isplaćivana supružnicima, deci, roditeljima i ponekad drugim srođnicima preminulog osiguranika.

Da bi ostvario pravo na porodičnu penziju osiguranik treba da ispunjava određene uslove, kao što su: smrt osiguranika (pravo na porodičnu penziju stiče se isključivo po osnovu smrti osiguranika); srodstvo (da bi ostvario pravo na porodičnu penziju, osiguranik mora biti u određenom srodstvu sa preminulim osiguranikom, što obično uključuje supružnike, decu, roditelje i ponekad druge srođnike); starosna granica (neki članovi porodice mogu ostvariti pravo na porodičnu penziju samo ako imaju određeni starosni prag); finansijski uslovi (u nekim slučajevima, porodica mora da ispunjava određene finansijske uslove kako bi ostvarila pravo na porodičnu penziju).

Način ostvarivanja prava na porodičnu penziju, uslovi, iznos i dužina korišćenja porodične penzije zavise od brojnih faktora pa je uvek najbolje informisati se kod nadležnih institucija ili stručnih osoba.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje – nadležna filijala.

O porodičnoj penziji i ostvarivanju prava možete se informisati kod:

- Filijale Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje – matična filijala;
- Opštinske ili gradske službe za socijalnu zaštitu;
- Centar za socijalni rad.

³⁶ Pravilnik o obrazovanju i načinu rada organa veštačenja Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje ("Službeni glasnik RS", broj 58/19).

³⁷ Porodična penzija je regulisana Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 - odluka USRS, 84/2004 - dr. zakon, 85/2005, 101/2005 - dr. zakon, 63/2006 - odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022 i 138/2022.) Ovaj zakon definiše uslove, kriterijume i postupak za ostvarivanje prava na porodičnu penziju za članove porodica preminulih osiguranika ili penzionera.

PRAVO NA NOVČANU NAKNADU ZA TELESNO OŠTEĆENJE³⁸

OPIS: Pravo na novčanu naknadu za telesno oštećenje je pravo koje osiguranik ostvaruje po osnovu povrede na radu ili profesionalne bolesti usled koje nastane telesno oštećenje (gubitak ili bitnije oštećenje pojedinih organa ili delova tela). Visina novčane naknade za telesno oštećenje zavisi od utvrđenog procenta telesnog oštećenja. Telesna oštećenja su utvrđena Pravilnikom o utvrđivanju telesnih oštećenja³⁹.

KO IMA PRAVO: Pravo na novčanu naknadu za telesno oštećenje imaju svi osiguranici kod kojih je, zbog povrede na radu ili profesionalnog oboljenja, došlo do gubitka ili bitnijeg oštećenja pojedinih organa ili delova tela, a koje iznosi najmanje 30 odsto.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Pravo na novčanu naknadu za telesno oštećenje ostvaruje se kod Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje u nadležnoj filijali.

PRAVO NA NOVČANU NAKNADU ZA POMOĆ I NEGU DRUGOG LICA⁴⁰

OPIS: Novčano davanje za lica koja nisu u mogućnosti da se samostalno staraju o sebi i kojima je neophodna pomoć drugog lica, bez obzira da li je ta nesposobnost izazvana profesionalnim oboljenjem ili oboljenjem van rada.

KO IMA PRAVO: Lice kome je zbog telesnog ili senzornog oštećenja (vid, sluh), intelektualnih poteškoća ili promena u zdravstvenom stanju neophodna pomoć i nega drugog lica da bi zadovoljilo svoje osnovne životne potrebe (na primer, ne može da ustane iz kreveta, da se kreće unutar stana, hrani, svlači, oblači ili održava osnovnu ličnu higijenu bez pomoći drugog lica), pod uslovom da je to ocenila komisija nadležnog organa veštačenja Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje na osnovu odgovarajuće medicinske dokumentacije.

Pravo na naknadu za negu i pomoć drugog lica nije uslovljeno visinom penzije i drugih primanja i mogu ga ostvariti: 1) Korisnici penzije i osiguranici

38 Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 - odluka USRS, 84/2004 - dr. zakon, 85/2005, 101/2005 - dr. zakon, 63/2006 - odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022 i 138/2022).

39 Pravilnik o utvrđivanju telesnih oštećenja ("Službeni glasnik RS", br. 105 od 28. oktobra 2003, 120 od 29. decembra 2008, 63 od 28. jula 2023.)

40 Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 - odluka USRS, 84/2004 - dr. zakon, 85/2005, 101/2005 - dr. zakon, 63/2006 - odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - odluka US, 86/2019, 62/2021, 125/2022 i 138/2022), Zakon o socijalnoj zaštiti ("Sl. glasnik RS", br. 24/2011 i 117/2022 - odluka US).

i 2) Sva ostala lica koja nisu osigurana u Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje ovo pravo ostvaruju preko nadležnog centra za socijalni rad.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Korisnici penzije i osiguranici pravo ostvaruju kod Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje u nadležnoj filijali, a korisnici koji nisu osiguranici u Centru za socijalni rad.

PRAVO NA NAKNADU TROŠKOVA SAHRANE

OPIS: Naknada za troškove sahrane namenjena je umrlim korisnicima penzije.

KO IMA PRAVO: Lice koje je snosilo troškove sahrane

GDE SE OSTVARUJE: Zahtev za isplatu naknade podnosi se Republičkom fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje putem obrasca, koji je dostupan na sledećem linku: https://www.pio.rs/sites/default/files/202007/162_Naknada_pogreb-nih_tro%C5%A1kova_Zahtev_za_naknadu_pogreb-nih_tro%C5%A1kova_filijale.pdf.

PENZIONERSKE KARTICE

OPIS: Penzionerske kartice su kartice nove generacije koje se mogu koristiti kao dokaz statusa penzionera, ali i za ostvarivanje pogodnosti i popusta u svakodnevnoj potrošnji.

KO IMA PRAVO: Svaki penzioner i korisnik ostalih prava iz PIO koji je zainteresovan za izdavanje Penzionerske kartice.

NADLEŽNA INSTITUCIJA: Prijava za izdavanje kartice može se podneti svim organizacionim jedinicama PIO Fonda, na šalterima banke, Poštanske štedionice i šalterima JP Pošta Srbije. Takođe, prijava se može podneti i elektronskim putem - link <https://zpk.trezor.gov.rs/>.

6. OBRAZOVANJE

PREDŠKOLSKO VASPITANJE⁴¹

OPIS: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje podrazumeva vaspitanje i obrazovanje dece predškolskog uzrasta, odnosno uzrasta od šest meseci do polaska u osnovnu školu. Ostvaruje se u predškolskim ustanovama čiji osnivač može biti država, pokrajina ili lokalna samouprava, kao i drugo pravno lice ili pojedinac. U prvom slučaju predškolska ustanova ima status državne (javne), a u drugom slučaju privatne predškolske ustanove. Izuzetno, delatnost predškolskog vaspitanja i obrazovanja može da se obavlja i u školi.

KO IMA PRAVO: U predškolsku ustanovu može da se upiše dete na zahtev roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika, a sva deca u godini pred polazak u školu moraju da se upišu u predškolsku ustanovu (predškolski obrazovni program). Prilikom upisa dece u predškolsku ustanovu, čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, prioritet za upis imaju deca iz osetljivih grupa. Dete iz osetljive grupe bez dokaza o prebivalištu i drugih ličnih dokumenata, prognano ili raseljeno lice, upisuje se u predškolsku ustanovu, koja ostvaruje pripremni predškolski program, pod istim uslovima i na način propisan za državljane Republike Srbije.

U razvojnu grupu u predškolskoj ustanovi, dete sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom uzrasta od tri godine do polaska u osnovnu školu, upisuje se na osnovu mišljenja lokalne interresorne komisije za procenu potreba za pružanjem dodatne obrazovne, zdravstvene ili socijalne podrške, uz saglasnost roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika, ukoliko su priroda i ozbiljnost teškoća u razvoju deteta takve da se u redovnoj grupi ne može pružiti adekvatna podrška u razvoju i učenju deteta.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: U predškolskoj ustanovi po mestu prebivališta. Uz dokumentaciju potrebnu za upis, roditelj, odnosno drugi zakonski zastupnik dostavlja i dokaz o zdravstvenom pregledu deteta.

Dokumentacija za upis se može razlikovati u pojedinim JLS, ali uglavnom sadrži:

- Za zaposlene roditelje: Potvrdu o zaposlenju roditelja (samo za onu decu koja se upisuju u celodnevni boravak - bez podataka o zaradi) i potvrdu o podnetoj prijavi na osnovno socijalno osiguranje (Obrazac MA);
- Za nezaposlene roditelje: Izvod iz Nacionalne službe za zapošljavanje;
- Za roditelje penzionere: Rešenje Republičkog fonda za PIO (može fotokopija dokumenta) ili poslednji ček od penzije;
- Za samohrane roditelje: Presudu o razvodu braka ili izvod iz matične knjige umrlih, ako je jedan od roditelja, odnosno drugi zakonski zastupnik preminuo i Odluku suda o vršenju roditeljskog prava;
- Za poljoprivrednike: Potvrdu o registrovanom poljoprivrednom gazdinstvu;
- Za roditelje studente: Potvrdu o redovnom studiranju.

Na Nacionalnom portalu [eUprava](#), u okviru usluge eVrtić, omogućeno je podnošenje [elektronske prijave za upis dece u predškolsku ustanovu](#).

Usluga je dostupna u svim gradovima i opštinama u Srbiji. Na Portalu eUprava možete proveriti [da li Vaš grad/opština nudi ovu elektronsku uslugu](#) kako bi podneli prijavu.

⁴¹ Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju ("Sl. glasnik RS", br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon, 10/2019, 86/2019 - dr. zakon, 157/2020 - dr. zakon, 123/2021 - dr. zakon i 129/2021).

OBRAZOVANJE ODRASLIH⁴²

OPIS: Obrazovanje odraslih ostvaruje se kao formalno obrazovanje (osnovno i srednje obrazovanje), neformalno obrazovanje (organizovani procesi učenja odraslih na osnovu posebnih programa, radi sticanja znanja, vrednosti, stavova, sposobnosti i veština) i informalno učenje (proces samostalnog sticanja znanja, vrednosti, stavova, sposobnosti i veština, u svakodnevnom životnom, radnom i socijalnom okruženju).

Programi obrazovanja odraslih prilagođeni su uzrastu, prethodnom obrazovanju, znanju, veštinama i sposobnostima odraslih u skladu sa utvrđenim ishodima, a namenjeni su: obrazovanju i osposobljavanju odraslih kojima je prestalo pravo na redovno obrazovanje; prekvalifikaciji, dokvalifikaciji ili specijalističkom obrazovanju; obrazovanju i osposobljavanju nezaposlenih za potrebe tržišta rada; usavršavanju radi postizanja višeg stepena znanja u profesiji i podizanja produktivnosti rada; obrazovanju odraslih lica sa smetnjama u razvoju, sa invaliditetom i posebno nadarenih lica i obrazovanju posebnih grupa (socijalno isključenih grupa).

KO IMA PRAVO: Lice koje je steklo srednje obrazovanje, a želi da se prekvalifikuje ili dokvalifikuje, stekne specijalističko ili majstorsko obrazovanje, plaća školarinu. Izuzetno, lica koja se iz zdravstvenih razloga prekvalifikuju ili dokvalifikuju ne plaćaju školarinu.

Nakon završenog srednjeg obrazovanja i vaspitanja u srednju školu može da se upiše lice radi prekvalifikacije, dokvalifikacije, specijalističkog ili majstorskog obrazovanja, u skladu sa posebnim zakonom.

U srednju školu može da se upiše i lice sa stečenim ili završenim osnovnim obrazovanjem i vaspitanjem radi stručnog osposobljavanja, odnosno obučavanja.

Izuzetno, odrasli koji stiže osnovno obrazovanje može uporedo da pohađa propisani ili odobreni program obuke u srednjoj školi.

PROGRAMI I PRAVA:

- Programi socijalne pomoći: Odrasle osobe sa niskim primanjima ili posebnim socijalnim potrebama mogu biti izabrane za programe socijalne pomoći ili subvencije koje mogu koristiti za obrazovanje;
- Pod određenim uslovima, može se ostvariti finansijska podrška, stipendije, krediti za obrazovanje;
- Programi zapošljavanja i obuke: U nekim slučajevima, država ili lokalne vlasti mogu finansirati programe zapošljavanja i obuke za odrasle osobe. Ovi programi omogućavaju sticanje veština i radno iskustvo uz finansijsku podršku;
- Programi stručnog usavršavanja i prekvalifikacije: U nekim slučajevima, organizacije ili kompanije mogu plaćati troškove stručnog usavršavanja ili prekvalifikacije svojih zaposlenih odraslih;
- Besplatni ili subvencionisani kursevi: Postoje organizacije i institucije koje nude besplatne ili subvencionisane kurseve i obuke za odrasle osobe, posebno u oblastima koje su relevantne za tržište rada;
- Programi za obrazovanje: Inicijative za obrazovanje ruralnih žena mogu obuhvatiti kurseve, radionice i seminare o različitim temama, uključujući osnovno i stručno obrazovanje, veštine za zapošljavanje i samozapošljavanje;
- Inicijative za prava žena: Postoje organizacije koje rade na unapređenju prava žena na selu, uključujući borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i promovisanje rodne ravnopravnosti;
- Obuka u poljoprivredi: Programi obuke i edukacije pružaju poljoprivrednicama priliku da unaprede svoje veštine i znanje u vezi sa savremenim poljoprivrednim tehnikama, upravljanjem farmama, agroekologijom i drugim relevantnim oblastima.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Školska uprava, osnovna škola, srednja škola u kojoj želi da nastavi obrazovanje ili centar za obrazovanje odraslih.

42 Zakon o obrazovanju odraslih ("Sl. glasnik RS", br. 55/2013, 88/2017 - dr. zakon, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020 - dr. zakon), Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon, 6/2020 i 129/2021).

7. ZAPOŠLJAVANJE⁴³

PRAVO NEZAPOSLENOG NA NOVČANU NAKNADU, ZDRAVSTVENO OSIGURANJE I PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE⁴⁴

OPIS: Pravo na novčanu naknadu se isplaćuje pojedincima koji su trenutno nezaposleni i na evidenciji su Nacionalne službe za zapošljavanje. Za vreme ostvarivanja prava na novčanu naknadu imaju pravo na zdravstveno osiguranje, zdravstvenu zaštitu i naknadu troškova prevoza u vezi sa korišćenjem zdravstvene zaštite. Članovi porodice korisnika prava na novčanu naknadu mogu se preko njega osigurati, ukoliko nemaju drugi osnov osiguranja, u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju. Takođe, korisnik novčane naknade ima pravo na penzijsko i invalidsko osiguranje.

KO IMA PRAVO: Pravo na novčanu naknadu ima nezaposleno lice koje je bilo obavezno osigurano za slučaj nezaposlenosti najmanje 12 meseci neprekidno ili sa prekidima u poslednjih 18 meseci, u slučaju prestanka radnog odnosa ili prestanka obaveznog socijalnog osiguranja.

GDE SE OSTVARUJE/NADLEŽNA INSTITUCIJA: Postupak za ostvarivanje prava na novčanu naknadu se pokreće zahtevom stranke koji se podnosi filijali Nacionalne službe za zapošljavanje u kojoj je lice prijavljeno na evidenciju nezaposlenih, prema mestu prebivališta.

DRUGE VRSTE PODRŠKE U SLUČAJU NEZAPOSLENOSTI – NACIONALNA SLUŽBA ZA ZAPOŠLJAVANJE

OPIS: Ukoliko je lice nezaposleno, želi da promeni posao, otpočne sopstveni posao ili mu je potreban savet u vezi sa zapošljavanjem, obraća se Nacionalnoj službi za zapošljavanje (NSZ). Nacionalna služba obavlja poslove zapošljavanja, osiguranja za slučaj nezaposlenosti, evidencije u oblasti zapošljavanja i zapošljavanje u inostranstvu. Pored navedenih, obavlja i stručno-organizacione, upravne, ekonomsko-finansijske i druge opšte poslove u oblasti zapošljavanja i osiguranja za slučaj nezaposlenosti.

Nacionalna služba za zapošljavanje pruža podršku u nekoliko oblasti:

- Mere aktivne politike zapošljavanja, koje uključuju: obuke za aktivno traženje posla, trening samoefikasnosti, klub za traženje posla, sajam zapošljavanja, radionice za prevladavanje stresa usled gubitka posla, obuke za razvoj preduzetništva, stručnu praksu, mere pripravnosti za nezaposlene sa srednjim i visokim nivoom kvalifikacija, sticanje praktičnih znanja, obuke za tržište rada, obuke na zahtev poslodavca – za nezaposlene, funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih, pokretanje sopstvenog posla, subvencije za: zapošljavanje nezaposlenih iz kategorije teže zapošljivih lica, zarade osoba sa invaliditetom bez radnog iskustva i za samozapošljavanje, mere podrške za osobe sa invaliditetom koje se zapošljavaju pod posebnim uslovima i javne radove;

⁴³ Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti („Službeni glasnik RS“, br. 36/2009, 88/2010, 38/2015, 113/2017 - dr. Zakon, 113/2017, 49/21).

⁴⁴ Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti (“Službeni glasnik RS” br. 36/09...49/21), Zakon o opštem upravnom postupku (“Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 18/16 i 95/18-autentično tumačenje).

- Podrška pri izboru zanimanja i karijere: savete i podršku ukoliko lice planira promenu zaposlenja/karijere, bira školu ili zanimanje i nudi Vodič za izbor zanimanja-planiranje karijere posle osnovne škole;
- Radne migracije: regulisanje dozvola za rad, zapošljavanje i obučavanje stranaca i raseljenih lica koji nisu državljani Srbije;
- Katalog obuka za tržište rada na sajtu: <https://nsz.gov.rs/sadrzaj/katalog-obuka-za-trziste-rada/4122>.
- Dodatne informacije, spisak filijala, aktuelne javne konkurse, poslodavce, oglase za posao i mogućnost elektronskog podnošenja zahteva moguće je naći na sajtu NSZ: <https://www.nsz.gov.rs/>.

8. PRAVO UPISA ZAJEDNIČKE IMOVINE SUPRUŽNIKA

U 2018. godini došlo je do promene zakonske regulative koja je otvorila mogućnost za lakši pristup ženama zemljištu i drugoj nepokretnoj imovini. Naime, novim **Zakonom o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova** definisano je da se prilikom kupovine nekretnine od strane lica u braku vrši automatski upis prava svojine na oba supružnika. Svojina neće biti upisana kao zajednička svojina i na drugog supružnika samo ukoliko se katastru dostavi izjava oba supružnika da se u konkretnom slučaju ne radi o zajedničkoj, već posebnoj imovini jednog od supružnika, ili ako supružnici ispravom na osnovu koje se vrši upis stiču u svojinu, sa određenim udelima.

Takođe, zajednička svojina po osnovu sticanja u braku ne upisuje se u katastar u slučaju sticanja nasleđivanjem i besteretnim pravnim poslom ili ako su supružnici bračnim ugovorom drugačije regulisali pitanje sticanja zajedničke ili posebne imovine. Ukoliko je nepokretnost već upisana na jednog supružnika kao jedinog vlasnika nepokretnosti, može se izvršiti upis zajedničke svojine na osnovu izjave oba supružnika da se u konkretnom slučaju radi o zajedničkoj svojini.⁴⁵

45 Zakon o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova, Sl. glasnik RS, br. 41/2018, 95/2018, 31/2019 i 15/2020. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-postupku-upisa-u-katastar-nepokretnosti-i-vodova.html>

OMBUDSMANI U REPUBLICI SRBIJI

	ADRESA	TELEFON	E-MAIL
Zaštitnik građana Republike Srbije	Deligradska 16, 11000 Beograd	011 20 68 100	zastitnik@ombudsman.rs pisarnica@ombudsman.rs
Pokrajinski zaštitnik građana	Bulevar Mihajla Pupina 25, 21101 Novi Sad	021 487 41 44	office@ombudsmanapv.org
Ombudsman Grada Beograda	Kosovska 17, 11000 Beograd	011 324 03 94	ombudsman@beograd.gov.rs
Bačka Topola	Maršala Tita 30, 24300 Bačka Topola	024 715 310 (lokal 116)	nesic.miladin@btopola.org.rs
Voždovac	Ustanička 53, 11000 Beograd	011 244 42 47	ombudsman@vozdozac.rs
Vranje	Kralja Milana 1 17500 Vranje	017 420 184	vranjeombudsman@gmail.com
Vračar	Njegoševa 77, 11000 Beograd	011 308 14 63	zastitnica.gradjana@vracar.rs
Gornji Milanovac	Takovska 2, 32300 Gornji Milanovac	032 515 00 66	milos.lazarevic@gornjimilanovac.rs
Kikinda	Trg srpskih dobrovoljaca 35, 23330 Kikinda	066 601 00 15	ombudsman@kikinda.org.rs
Kovačica	Maršala Tita 50, 26210 Kovačica	013 661 122	ombudsman.kovacica@gmail.com
Kragujevac	Svetozara Markovića 7, 34000 Kragujevac	034 338 250	lokalniombudsmankg@gmail.com
Kraljevo	Trg Jovana Sarića 1, 36000 Kraljevo	036 306 138	ombudsman@kraljevo.rs
Kruševac	Gazimestanska 1, 37000 Kruševac	037 421 144	zastitnik@krusevac.rs
Mali Idoš	Glavna 32 24321, Mali Idoš	024 730 030	sladjana.radovanovic33@gmail.com
Niš	Generala Milojka Lešjanina 39, 18000 Niš	018 521 676	lokalni.ombudsman@gu.ni.rs
Novi Sad	Vojvođanskih brigada 17, 21000 Novi Sad	021 420 211	lokalni.ombudsman@novisad.rs

Pančevo	Žarka Zrenjanina 13, 26000 Pančevo	013 347 154	jelena.stojkovic-sokolovic@zastitnik.pancevo.rs
Priboj	12. januara 5, 31330 Priboj	033 245 11 60	ombudsman@priboj.rs
Savski venac	Kneza Miloša 69, 11000 Beograd	011 361 53 80	ombudsman@savskivenac.rs
Smederevska Palanka	Vuka Karadžića 25, 11420 Smederevska Palanka	026 310 122	zoran.stojkovic@gmail.com
Sombor	Trg cara Uroša 1, 25000 Sombor	025 468 177	lokalniombudsman@sombor.rs
Subotica	Trg slobode 1, 24000 Subotica	024 626 898	lokalni@ombudsmansubotica.rs
Stari grad	Makedonska 42, 11000 Beograd	011 330 06 41 011 330 06 81	zastitnikgradjana@starigrad.org.rs
Tutin	Husein-bega Gradaševića 7, 36320 Tutin	020 811 011	zastitnik@tutin.rs
Zrenjanin	Gimnazijska 17, 23000 Zrenjanin	023 315 02 10	ombudsman@grad.zrenjanin.rs
Žitište	Cara Dušana 15, 23210 Žitište	023 821 050 (lokal 223)	ombudsman@zitište.rs